

Ledarredaktion: Eva-Lena Ahlqvist (chef), 08-573 650 13, Ronald Fagerfjäll, Bo Pettersson, Tobias Wikström. ledare@di.se

Ska fler åka kollektivt bör monopolen bort

Di LEDARE MÅNDAG 14/4

■ Det går fina busslinjer från Oslo till Göteborg. Flera bussbolag konkurrerar, och lägger man samman tidtabellerna går det uppemot 20 bussar dagligen. Många passagerare på de södergående bussarna stiger av i Strömstad eller vid det gigantiska köpcentrumet Torp utanför Uddevalla.

Men några nya resenärer får inte komma ombord på de hållplatserna. Inom länen har de offentligt ägda länstrafikbolagen ensam trafikeringsrätt. Ju längre söderut bussarna rullar, desto fler tomma platser blir det ombord.

När länen har blivit större har också länstrafikbolagens monopol blivit ett större bekymmer. Incitamenten för att starta långväga busslinjer till och från de nya jättelänen Skåne och Västra Götaland har därmed minskat. Det lokala trafikmonopolet måste slopas, åtminstone om politiker med trovärdighet ska kunna tala om att klimathotet kräver att fler åker buss och tåg.

Bakgrunden till att länstrafikbolagen har ensamrätt är naturligtvis att utomstående företag inte ska kunna plocka russen ur kakan och försämra underlaget för de bolag som har till uppgift att tillhandahålla kollektivtrafik.

Men länstrafikbolagen har ju redan en konkurrensfördel genom sitt linjenät och sina månadskort. På vilket sätt en och annan kommersiell linje inom ett län på allvar skulle hota den vanliga kollektivtrafiken – det kan man undra.

Det ska tilläggas att länstrafikbolagen sällan känner sig hindrade att köra utanför länsgränserna, gärna i samarbete med varandra – vilket är

tillåtet. De kommersiella busslinjerna är alltså inte skyddade från offentlig konkurrens.

På järnvägarna tycks monopolet kunna brytas. Dels av uppstickare som Panoramataget, som vill trafikera sträckan Stockholm–Göteborg under kategorin chartertåg (eftersom en biljett till Liseberg ingår i priset), dels av en statlig utredning som har tillsatts i det tysta.

Den ska klara ut hur SJ:s ensamrätt på långa järnvägssträckor ska kunna slopas.

För det är fortfarande så att SJ har en exklusiv trafikeringsrätt på det som kallas interregional tågtrafik. Endast om SJ inte vill trafikera en sträcka får andra chansen.

Privata persontägsföretag har i dag i stort sett bara en möjlighet att verka i Sverige – att vinna en upphandling av offentligt beslutad trafik, oftast på regionala sträckor. Kontraktet kan gälla en period om några få år, och tågbolagets kreativitet får komma till uttryck när det gäller service och punktlighet.

Men privata transportföretag tillåts i regel inte utforma prismodeller, marknadsföring och tidtabeller.

Det som har inträffat på flygmarknaden har alltså inte fått hända beträffande tågtrafiken – att ett antal privata företag på allvar får konkurrera med varandra. Flyget har upplevt en prispress som ingen förut trodde var möjlig – självklart är det möjligt även för järnvägen.

I bästa fall kommer utredningen fram till ett bra förslag som syftar till att SJ ska tvingas konkurrera med andra operatörer på samma sträckor. Först då går det att avgöra om kunderna är nöjda med SJ:s prismodell, med en uppsjö av olika priser för samma produkt.

BUSS PÅ MONOPOLET. Det borde vara bättre att människor åker buss än bil. Ändå finns regler som hämmar busstrafiken, exempelvis att expressbussar inte får låta passagerare åka med om de inte passerar en länsgräns.

FOTO: JANERIK HENRIKSSON/SCANPIX

”Det lokala trafikmonopolet måste slopas om politiker ska kunna tala om att klimathotet kräver att fler åker buss och tåg.”

I dag konkurrerar SJ enbart med andra transportslag, flyg, bussar och privatbilar.

Det var länge sedan kollektivtrafik var en angelägenhet enbart för kommuner och landsting. Sedan länge finns privata utförare som kör på uppdrag av länstrafikbolagen. Dessa trafikoperatörer har en stor potential som i dag mest får komma till uttryck i chartertrafiken.

Men nu är det dags att släppa kreativiteten lös och låta trafikbolagen på kommersiella villkor köra tåg och bussar där resenärerna vill åka och till priser som människor vill betala.

Lönesystemen en del av skulden

Di SIGNERAT

Ronald Fagerfjäll
ronald.fagerfjall@di.se 08-573 650 00

■ 6 biljoner kronor, en sexa åttio av 12 nollor, ett tal av nästan astronomiska proportioner. Så stor kan förlusten i den pågående finanskrisen bli för de inblandade företagen och ägarna, enligt IMF. Värdefallet på aktiemarknaden kan bli mycket större än så, precis som tillväxtbortfallet i världsekonomin. Storleksordningarna stämmer någorlunda med det som händer i telekom- och it-branscherna för åtta år sedan.

Nu som då kommer visserligen företag att restaureras, förmögenheter att återhämta sig och tillväxt att ta fart igen. Men den som tror att skadorna

från de aktuella it- och finansprojekten kan repareras tror fel. De som satt kvar med telekom- och it-aktier vårvintern 2000 har förlorat det mesta för alltid, precis som de ägare som högsommaren 2007 fortfarande glädde sig åt värdet på sina finansaktier.

Vem har ställt till det här? Så frågade vi oss efter it-bubblan, och så frågar vi återigen. I USA har en rad direktörer fått krypa i fångelse, och nu börjar jakten på nästa gäng syndabockar. Det hela är märkligt med tanke på att de flesta andra som också drivit utvecklingen kommer att leva stormrika, precis som deras arvingar. Mellanhänderna har nämligen fått väldigt bra betalt för att försätta världens ekonomiska system i kris, återigen.

Många nationalekonomer menar att börsbubblor är en ofrånkomlig del av utvecklingen. Delvis kan jag hålla med efter att ha ägnat en hel del tid åt att studera de värsta börsballongerna. Men är det verkligen rimligt att

”Direktörer, ägarspecialister, förvaltare, mäklare, analytiker, traders, riskanalytiker, bankirer och riskkapitalkonsulter. Aldrig har de levt så gott som under själva bubbel-förloppen.”

konstruera lönesystem som ytterligare driver på överdrifter? De båda senaste bubblorna har förvärrats av aktörer som har mycket att vinna, men nästan inget att förlora. Ju större risk för bubbla desto större bonusutbetalningar. Ju större risk aktieägaren utsätts för, desto mer har faktiskt mellanhänder fått. Direktörer, ägarspecialister, förvaltare, mäklare, analytiker, traders, riskanalytiker, bankirer och riskkapitalkonsulter. Aldrig har de levt så gott som under själva bubbel-förloppen, när katastrofen för företagen, ägarna och spararna raskt har närmats sig. Varför skulle de försöka hejda dansen kring guldkalven?

Belöningssystemen är oftast tänkta att ge ägare och deras professionella tjänstemän samma slags drivkrafter. Men utvecklingen visar snarare att systemen har gjort proffsen till ägarnas fiender.

Om vi ska jaga någon är det lönearkitekterna som tänkte så fel.

Dagens industri

Chefredaktör, ansvarig utgivare och vd
Gunilla Herlitz

REDAKTIONEN
Telefon 08-573 650 00 (växel)
Fax 08-573 652 20
E-post red@di.se
Postadress 113 90 Stockholm
Besöksadress Torsgatan 21

Redaktionschef och stf ansvarig utgivare
Peter Fellman

Editionschef
Anders Lundborg

Nyhetschef, inrikes
08-573 650 31

Göteborgsredaktionen
Västra Hamngatan 9
411 17 Göteborg
031-701 51 50
E-post gerhard.larsson@di.se

Malmöredaktionen
Jöns Filsgatan 18
211 33 Malmö
040-791 45
E-post lars.tulin@di.se

Textarkiv: All redaktionell text lagras elektroniskt. Externa skribenter måste meddela eventuellt förbehåll mot elektronisk lagring. I princip publiceras ej artiklar med sådant förbehåll.
Sökning av elektroniskt lagrad text sker via DI:s nät-tjänst di.se eller Affärsdata, ad.se.

Utgivare: Dagens Industri AB
Tryck: BOLD/DNEX
Tryckeri AB, Akalla
V-TAB Aröd AB, Göteborg
MittMediaPrint, Örnsköldsvik 2008
ISSN 0346-640X

ANNONSER
Bokning och prisfrågor (textsida)
Telefon 08-573 650 00
Fax 08-31 25 95
E-post annons@di.se
Postadress 113 90 Stockholm
Platsannonser, företagsinformation och rubrikannonser
Telefon 08-444 52 10
Fax 08-96 09 50
E-post di@annonservice.se
Postadress Annonservice AB, Box 181, 191 23 Sollentuna

KUNDTJÄNST
Support di.se/DI På Nätet:
e-post pren@di.se
Prenumerationsärenden
E-post pren@di.se
Tel 08-573 651 00
Fax 08-31 74 08
Öppettider:
mån-fre 06.00–18.00,
lör 07.00–12.00
Utebliven tidning
Göteborg 031-80 47 20,
Malmö 0771-87 30 39,
övriga landet 08-573 651 00
Övriga ärenden
Hela landet 08-573 651 00

Prenumerationspriser
Exkl moms Inkl moms
12 mån 3 193:– 3 385:–
6 mån 1 759:– 1 865:–
3 mån 929:– 985:–

Prenumerationen gäller tills vidare. För fullständiga prenumerationsvillkor, gå in på www.di.se/prenumeration

Bankgiro: 575-8222
Plusgiro: 94 71 01-2

UPPLAGA

118 500
(TS helår 2007)

LÄSARE

371 000
(Orvesto konsument 2007:3)

di.se

LÄSARE PÅ NÄTET

811 488
(Insight XE: unika webbläsare under vecka 14, 2008)